

Садич Т. В.

Національний університет "Києво-Могилянська академія"

СЕМАНТИКО-РОЛЬОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛОМОВНИХ ТА УКРАЇНОМОВНИХ РЕЛІГІЙНО-ПОЛІТИЧНИХ ГАЗЕТНИХ ІНТЕРНЕТ-НОВИН

Стаття присвячена дослідженню семантико-рольових особливостей заголовків англomовних та українomовних загальнонаціональних та регіональних релігійно-політичних газетних інтернет-новин, їх подібності та відмінності. Особлива увагу приділено не тільки якісним параметрам семантики заголовків англomовних та українomовних релігійно-політичних газетних інтернет-новин, але й кількісним показникам їх контрастивного співставлення.

Ключові слова: дискурс-аналіз, конструктивний аналіз, семантичні ролі, діатеза.

Актуальним у сучасній контрастивній типології є комунікативно-орієнтоване порівняльне дослідження семантики дискурсів англomовних та українomовних релігійно-політичних газетних інтернет-новин, що надає порівняльний науковий опис змісту дискурсів даних типів. Відтак, контрастивно-типологічний аналіз семантики, в тому числі семантико-рольової англomовних та українomовних дискурсів релігійно-політичних газетних інтернет-новин має виокремити нові суттєві дані про подібності та відмінності побудови їх змісту, які, в свою чергу, можуть бути використані у навчальних курсах "Загальне мовознавство", "Контрастивна типологія", "Мова засобів масової комунікації".

Метою статті є встановлення семантико-рольових характеристик змісту заголовків англomовних та українomовних дискурсів релігійно-політичних газетних інтернет-новин, їх подібності та відмінності. При цьому особливу увагу буде приділено не тільки якісним параметрам семантики таких типів заголовків газетних інтернет-новин, але й кількісним показникам їх контрастивного співставлення.

Специфіка релігійно-політичних газетних інтернет-новин може бути досліджена у співставленні, в нашому випадку, відповідних дискурсів у англomовних та українomовних загальнонаціональних і регіональних виданнях.

Для досягнення поставленої мети нами були використані наступні загальнонаціональні ("Українська правда", "New York Times"), та регіональні ("Поступ", "Майдан", "Minneapolis Star", "Richmond Times-Dispatch") інтернет-видання англійською та українською мовами (квітень, 2009 – грудень, 2012 року). У всьому світі спостерігається тенденція падіння тиражів щоденних друкованих засобів інформації та зростання кількості відвідувань інтернет-видань відповідних газет. Пріоритетність Інтернету, як новітньому засобу комунікації, уможливорює ознайомлення більшої аудиторії з релігійно-політичними процесами оскільки новини подаються швидко в режимі реального часу.

Дослідження інтернет-газет, їхньої структури є актуальними ще з огляду на те, що нові ЗМІ досі лишаються маловивченим явищем. Серйозної уваги заслуговує вивчення заголовків статей інтернет-газет як важливої складової інтернет-газетного дискурсу.

Сучасна лінгвістика характеризується підвищеним інтересом мовознавців до проблем контрастивної семантики, особливо до питань щодо досліджень семантичної структури речення. М. Кочерган зазначає, що одиниці глибинної структури (агенси, об'єкт, дія, інструмент, локатив тощо) та відмінкова граматики можуть бути ідеально придатною моделлю для контрастивного аналізу [8, с. 104].

Семантичну структуру утворюють семантичні категорії. Основними категоріями семантичної структури є предикативна ознака, яка реалізується як дія або стан, суб'єкт – виконавець дії або носій стану та об'єкт – предмет, на який спрямована дія або якому приписується певний стан. У лінгвістиці здійснювалися дослідження семантики речення з точки зору денотативного підходу [5]. Його представники вважають, що пропозиція ввідображає структуру певної ситуації як реченнєвого денотата, а основне завдання при дослідженні семантики речення вбачають у визначенні співвідношення між реченням та ситуацією, яка ним позначається.

Системне уявлення про семантичні ролі було окреслено у 60-70 рр. XX ст пов'язане зі створенням граматики відмінків Ч. Філмора [6] та теорією діатез та станів О. Холодовича [11, с. 9-29]. Семантичні ролі досліджували також у своїх працях У.Чейф [9, с. 108], Г. Почепцов [3, с. 241], Дж. Андерсен [13, с. 42], У. Кук [10], В. Богданов [1, с. 80-82] Т. А. ван Дейк [2, с. 123].

Семантичні одиниці, що є мовними відповідниками учасників ситуації, називаються семантичними ролями. Перелік семантичних ролей ще не достатньо повний. Так, Ч. Філмор, аналізуючи численну термінологію тексту, дискурсу і особливо фреймів, зауважив, що він, як і багато інших, ніколи не відчував ясності з приводу усіх цих понять [6]. Зазначимо, що такий стан – це своєрідний стимул для подальших наукових пошуків.

Для опису об'єктивного змісту речення прихильники предикатно-аргументного підходу спираються на поняття пропозиції. Ч. Філмор витлумачує пропозицію як набір відношень між дієсловами та іменами (або при наявності підрядними реченнями). Речення у своїй глибинній основі трактується ним як таке, що складається із дієслова та одної чи більше іменних груп, кожна із яких пов'язана з дієсловом певним відмінковим відношенням. Семантичні ролі – це семантичні одиниці, що є мовними відповідниками учасників ситуації. Носіями рольових значень є іменні групи; набір семантичних ролей речення разом зі значенням дії складають семантичну конфігурацію речення, тобто його семантичний мінімум [4]. Семантичні ролі Ч. Філмора (Fillmore 1981): Агенс, Об'єкт, Результат, Інструмент, Джерело, Ціль, Експерієнцер [6]. Найкоротший список семантичних ролей запропонований Дж. Андерсоном – номінатив-ергатив і локатив [13, с. 55]. Одним з найдовших переліків належить Вільяму Мартіну, який вводить окреме значення відмінків для іменників в поєднанні [14]. М. А. К. Хеллидей розрізнив чи не найбільшу кількість типів ролей простих речень, значення яких обумовлюється ситуаціями, а носіями рольових значень виступають іменні групи [12]. Перелік семантичних ролей ще недостатньо повний, але нижчезазначені семантичні ролі окреслені доволі чітко це – Агенс, Номінатив, Патієнс, Фактитив, Інструмент, Локатив [3, 241-245]. Основні положення теорії семантичних ролей застосовувалися також для аналізу текстів газетних заміток [7, с. 45-50].

Характеризуючи деякі семантичні ролі у інтернет-газетних заголовках, ми посилаємося на перелік та визначення семантичних ролей Г. Почепцовим.

1) Агенс (ініціатор ситуації або виконавець певних дій). В реченні Агенс виконує функцію підмета або додатка.

Віктор Янукович не послуухав глав церков: резонансні зміни до релігійного закону підписано 23.12.12 (“Майдан”) <http://maydan.drohobych.net/?p=17130>

Дрогобицькі депутати закликали громаду не підтримувати “підгорецьких отців” 19.11.2009 (“Майдан”) <http://maydan.drohobych.net/?p=4627>

Глава УГКЦ запропонував об'єднати всі церкви 12.02.11 (“Майдан”) <http://maydan.drohobych.net/?p=7629>

УГКЦ вжила кроків для недопущення заяв з боку священників, які суперечать позиції Церкви щодо виборчих перегонів 06.02.10 (“Майдан”) <http://maydan.drohobych.net/?p=3260>

Депутати замолюють гріхи перед Богом, не відходячи від “каси” 11.03.2008 (“Українська правда”) <http://www.pravda.com.ua/articles/2008/03/11/3391659/>

Supreme Court will hear church-state case over prayers at public meetings 20.05.2012 (“Minneapolis Star”) <http://fox2now.com/2013/11/02/supreme-court-to-review-church-state-dispute-over-public-prayers/>

Wife of Al Qaeda Leader Praises Muslim Women for Role in Uprisings 08.06.12 (“New York Times”) <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9C07E1DE1030F93AA35755C0A9649D8B63>

2) Номінатив (суб’єкт чуттєвого сприйняття, місця). У реченні виконує синтаксичну роль підмета.

Депутати не захотіли розглядати питання надання землі УПЦ Київського патріархату для будівництва храму 02.04.10 (“Майдан”) <http://maydan.drohobych.net/?p=3848>

Перехрестя відчаю і надії 25.08.2007 (“Українська правда”) <http://www.pravda.com.ua/articles/2007/08/25/3274657/>

Хрести, молодіжна ініціатива, агресивна нетолерантність 05.08.2010 (“Майдан”) <http://maydan.drohobych.net/?p=4627>

Israel’s Fading Democracy 04.08.12 (“New York Times”) <http://topics.nytimes.com/top/news/international/countriesandterritories/israel/>

3) Патієнс (визначає об’єкт дії, пасивного учасника ситуації). В реченні Патієнс виконує функцію підмета, додатка. Терміном “Патієнс” називають учасника, втягненого в ситуацію, яку він не контролює і не створює.

Патієнс не може бути причиною, джерелом дії, він лише визначає об’єкт дії, що у позамовній ситуації є денотативним відповідником предметів як живої, так і неживої природи. Це “типова семантична роль пасивного учасника ситуації, якого описують в реченні”.

Колишній “Будинок офіцерів” передано у власність Самбірсько-Дрогобицькій єпархії УГКЦ 11.06.10 (“Майдан”) <http://maydan.drohobych.net/?p=4627>

A Refuge Silent Enough to Hear God’s Whisper 13.07.12 (“New York Times”) <http://www.nytimes.com/2012/07/14/us/a-refuge-silent-enough-to-hear-gods-whisper.html>

4) Фактитив (визначає результат дії); В реченні виконує функцію підмета або додатка.

Церкви стали фактором українських виборів – експерт 17.10.2012 (“Українська правда”) <http://www.pravda.com.ua/inozmi/voa/2012/10/17/6974845/>

Religious Violence Increases Despite Curfews in Nigeria 20.08.12 (“New York Times”) <http://www.nytimes.com/2012/06/21/world/africa/curfews-fail-to-curb-religious-violence-in-nigeria.html>

5) Інструмент (усвідомлена, навмисна дія). У реченні виконує синтаксичну роль підмета, додатка.

Українська еліта зустрічає понтифіка 23.06.2011 (“Українська правда”) <http://www.pravda.com.ua/inozmi/voa/2012/10/17/784/>

Libya Parliament approves New Premier’s Cabinet 31.10.12 (“New York Times”) http://www.nytimes.com/2012/11/01/world/africa/libya-parliament-approves-new-premiers-cabinet.html?_r=0

6) Локатив (просторові значення, зокрема, із значенням місця знаходження). В реченні виконує функцію обставини або додатка. Семантичні конфігурації речень можна представити таким чином: {Локатив – Агенс} {Агенс – Локатив}.

У Соборі Паризької Богоматері відбулась інтронізація владики Бориса (Гудзяка) 06.12.12 (“Майдан”) <http://maydan.drohobych.net/?p=16550>

Нові наддержави XXI сторіччя: Україна в глобальному просторі 04.05.2010 (“Українська правда”) <http://www.pravda.com.ua/columns/2010/05/4/4971951/>

Youth in north city of Gao stage 1st protest against France's military tactics in Mali (“Minneapolis Star”) <http://nolet.com/article/youth-north-city-gao-stage-1st-protest-against-frances-military-tactics-mali-1>

Prayer in the Town Hall 06.08.12 (“New York Times”) http://www.nytimes.com/2013/11/04/opinion/a-prayer-in-the-town-hall.html?_r=0

Відповідно до синтаксичної та семантико-рольової структур заголовків англomовних загальнонаціональних та регіональних релігійно-політичних інтернет-новин спостерігається співвідношення речень, що складають переважно такі семантико-рольові структури, як 1) ({Агенс – Локатив} – 17%, 2) {Агенс – Патієнс} 10%, 3) {Агенс – Номінатив} 5%, 4) наявність однієї семантичної ролі у структурі речення – 4%, 5) безагентивні речення 4%).

Таким чином у англomовних заголовках найчастіше наголошується на обставинах подій та характері їх розгортання. Проаналізувавши синтаксичні та семантико-рольові структури заголовків україномовних загальнонаціональних та регіональних релігійно-політичних інтернет-новин маємо такі дані про семантико-рольові структури відповідних речень 1) ({Агенс – Локатив} – 10%, 2) {Агенс – Патієнс} 15%, 3) {Агенс – Номінатив} 4%, 4) наявність однієї семантичної ролі у структурі речення – 3%, 5) безагентивні речення 7%). Це свідчить про пріоритетність інформації про дії учасників релігійно-політичних ситуацій, їх місцезнаходження, пункт призначення, місце дії, спрямованість дій на об'єкт. Проведений аналіз дає підстави визначити домінуючі типи семантико-рольових конфігурацій у заголовках англomовних та україномовних загальнонаціональних та регіональних релігійно-політичних інтернет-виданнях як провідних характеристик формування їх змісту у порівнюваних мовах.

Л і т е р а т у р а :

1. Богданов В. В. Семантико-синтаксическая организация предложения / В. В. Богданов. – Л. : Изд-во Ленинградского ун-та, 1977. – 204 с.
2. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк ; пер. с англ. . – Москва : Прогресс, 1989. – 312 с.
3. Почепцов Г. Г. Семантика предложения // Иванова И., Бурлакова В., Почепцов Г. Теоретическая грамматика современного английского языка. – Москва : Высшая школа, 1983. – 285 с.
4. Куранова С. Семантико-рольові особливості україномовної міжнародної замітки // Мандрівець. – Вип. 4. – Тернопіль, 2004. – С. 45–50.
5. Мелешкевич Л. Семантична організація речення та предикат: напрями дослідження // Наукові записки. – Вип. 10. – Вінниця, 2008. – С. 225–230.
6. Филлмор Ч. Дело о падеже открывается вновь / Ч. Филлмор ; пер. с англ. Б. Ю. Городецкого // Новое в зарубежной лингвистике ; пер. с англ. – Москва : Прогресс, 1981. – Вып. 10. Лингвистическая семантика; под ред. В. А. Звегинцева. – С. 496–530.
7. Куранова С. І. Соціальні та когнітивні особливості замітки в українській періодиці початку XXI ст. : дис канд наук із соціальних комунікацій : 27.00.01 / С. І. Куранова. – К., 2009. – 208 с.
8. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства : підручник / М. П. Кочерган. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2006 – 424 с.
9. Чейф У. Л. Значение и структура языка. – М. : Прогресс, 1975. – 432 с.

10. Cook W. A. CaseGrammar : 14. Development of the Matrix Model. – Washington : Georgetown Univ. Press, 1979. – P. 22-23.
11. Холодович А. А. Проблемы грамматической теории / Александр Алексеевич Холодович. – Л. : Наука, 1979. – 304 с.
12. Хеллидей М. А. К. Лингвистическая функция и литературный стиль. – В кн.: Новое в зарубежной лингвистике, вып. 9. – М., 1980. – С. 105-106.
13. Anderson J. On case grammar: Prolegomena to a theory of grammatical relations / J. Anderson. – L.; Atlantic Highlands, (N.Y): Humanities Press, 1977. – 313 p.
14. Martin J. Writing and Genre Studies. In Carol A. Chapelle (Eds.), The Encyclopedia of Applied Linguistics, Oxford : Wiley-Blackwell Publishing, 2012. – P. 411-420.

Садыч Т. В. Семантико-ролевые характеристики заголовков англоязычных и украиноязычных религиозно-политических газетных интернет-новостей.

Статья посвящена исследованию семантико-ролевых особенностей заголовков англоязычных и русскоязычных общенациональных и региональных религиозно-политических газетных интернет-новостей, их сходству и отличию. Особое внимание уделено не только качественным параметрам семантики заголовков англоязычных и русскоязычных религиозно-политических газетных интернет-новостей, но и количественным показателям их контрастивного сравнения.

Ключевые слова: дискурс-анализ, конструктивный анализ, семантические роли, диатеза.

Sadych T. V. The types of semantic aspects of religious political online newspaper news headlines of the English and Ukrainian languages.

The article is devoted to the research of the online newspaper news headlines using contrastive functional-semantic discourse analysis and pointing out the types of role semantic aspects of religious political online newspaper news headlines in the English and Ukrainian languages.

Keywords: discourse-analysys, constructive analysis, semantic role, diathesis.

Садовнікова Г. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ “ТЕРМІН” ТА “МОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ”

У статті розкривається співвідношення понять термін та мова професійної комунікації у когнітивно-інформаційній парадигмі, звертається особлива увага на розуміння штучного та природнього у термінології.

Ключові слова: термін, мова професійної комунікації, когнітивна термінологія.

Багатогранне питання визначення місця терміна в структурі мови професійної комунікації привертає увагу дослідників сьогодення та залишається досі невирішеним. Беручи до уваги стрімкий розвиток когнітивістики, актуальним є розгляд співвідношення даних понять під кутом зору когнітивної науки. Визначення місця терміна у мові професійної комунікації є важливим для розгляду його як інструмента пізнання та дослідження його когнітивно-інформаційної природи.

Становлення когнітивної парадигми у мовознавстві, безумовно, змінило погляди на дослідження закономірностей розвитку мови та її зв'язків з діяльністю та особливостями людських свідомості та мислення. Розглядаючи зв'язок термінології та когнітивної парадигми у мовознавстві, ми поділяємо точку зору Н. В. Новодварової, що термінологія, як результат породження наукового знання та інструмент розвитку цього знання, найтіснішим чином пов'язана з когнітивними науками, насамперед з